

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Bali pt. „Proces indywidualizacji penitencjarnej. Założenia aksjologiczne, normatywne i instytucjonalne“, napisanej pod naukowym kierunkiem dr hab. Tomasza Kalisza prof. UWr.

A. Wybór tematu.

Autorka dokonując wyboru tematu kierowała się wagą badanego problemu. Podejmując się badań problematyki indywidualizacji wykonania kary pozbawienia wolności w polskim prawie karnym, Autorka zdawała sobie sprawę z tego, iż dotyka sfery, która ma ogromne praktyczne znaczenie dla zahamowania powrotu do przestępstwa wielu osadzonych w zakładach karnych. Jak sama podkreśla, iż społeczna readaptacja skazanych realizowana jest w myśl założeń indywidualizacji penitencjarnej, która zorientowana jest na kształtowanie właściwej postawy skazanego, korygowanie jego zachowań i innych cech, celem zapobieżenia powrotowi skazanego na drogę przestępstwa.

Z uwagi na to, że podjęta przez Autorkę problematyka badawcza nie należy do marginalnej w prawie karnym wykonawczym, wybór tego tematu należy uznać za słuszny. Wnioski z przeprowadzonych badań mogą mieć wpływ na ograniczenie powrotu do przestępstwa co stanowi główną wartość podjętych badań.

B. Układ pracy.

Rozważania nad badanym problemem Autorka zawarła we wstępie, 6 rozdziałach dysertacji i podsumowaniu.

We wstępie Autorka odniosła się do stanowiska ustawodawcy, który w kodeksie karnym wykonawczym zawarł postulat realizacji w praktyce wzbudzenia w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego pożądanym społecznie postaw, przestrzegania porządku prawnego, poczucia odpowiedzialności co ma przyczynić się do zapobieżenia

ponownego popełnienia przestępstw. Rozwiązanie tego celu badawczego Autorka realizuje w kolejnych rozdziałach dysertacji.

W rozdziale I Autorka omawia zagadnienia ogólne, które leżą na przedpolu badanej problematyki ale są znaczące dla postawienia tezy pracy jak i znalezienia odpowiedzi czy poszukiwane propozycje dadzą podstawę do rozwiązania badanego problemu. W tym rozdziale Autorka omawia problematykę genezy indywidualizacji kary, w szczególności na gruncie kodeksu karnego wykonawczego. Podstawową sferą zainteresowania Autorki są tutaj założenia systemowe i filozoficzne dotyczące procesu indywidualizacji kary. Te rozważania wprowadzają Czytelnika do ukazania teoretycznej podstawy, na której Autorka będzie budować praktyczne propozycje rozwiązania badanej problematyki.

Po tym ogólnym wprowadzeniu Autorka, w dysertacji prezentuje modele klasyfikacji skazanych w aspekcie nadrzędnego celu jej pracy tj. indywidualizacji penitencjarnej. W tym rozdziale Autorka omawia zagadnienia związane z różnymi aspektami klasyfikacji, a mianowicie, samej koncepcji klasyfikacji skazanych, jej zadań czy jej kryteriów. Swoją uwagę koncentruje również na problematyce badań osobopoznawczych jako podstawy klasyfikacji penitencjarnej jak i roli organów klasyfikujących w procesie indywidualizacji. Uwagi zawarte w tym rozdziale pozwalają czytelnikowi zorientować się czym jest klasyfikacja i jaka rolę może odegrać w procesie indywidualizacji penitencjarnej. Szczególnie istotne są tu uwagi zawarte w zakończeniu tego rozdziału wskazujące na cele klasyfikacji skazanych dla prawidłowego procesu indywidualizacji.

Mówiąc tutaj o klasyfikacji skazanych siłą rzeczy nasuwa się konieczność wskazania co jest podstawą dla prowadzenia procesu indywidualizacji w warunkach zakładu karnego. Osadzenie sprawców w zakładzie karnym to wynik popełnienia przestępstwa, za które sąd wymierzył karę pozbawienia wolności. W związku z tym przed Autorką tego opracowania powstała konieczność omówienia podstawowych problemów związanych z instytucją kary pozbawienia wolności. Autorka w tym względzie zwraca uwagę na jej założenia jak i przyjęte rozwiązanie. Szczególną uwagę poświęca problemowi jej wykonania i w tym aspekcie również na jej indywidualizację. Te uwagi są wprowadzeniem do problematyki związanej z zasadami wykonania kary pozbawienia wolności, na tle różnych systemów wykonania kary pozbawienia wolności. Zarówno problematykę systemów wykonania kary pozbawienia wolności jak i

prezentacji typów zakładów karnych, zasad ich organizacji, Autorka omawia w płaszczyźnie procesów indywidualizacji. Takie ujęcie badanego problemu wskazuje, że Autorka konsekwentnie realizuje cel jaki postawiła w badaniach tj. indywidualizacja penitencjarna. Jeżeli nawet w pracy znajdujemy jakieś dygresje to w dysertacji daje się zauważyć przyjęty reżim badawczy, który jest nadrzędnym celem recenzowanego dzieła.

Autorka zdaje sobie sprawę z tego, że o skuteczności przyjętych rozwiązań prawnych decyduje czynnik ludzki. Z tego też powodu Autorka podejmuje próbę zbadania tego czynnika przez wskazanie na zadania Służby Więziennej, które mogą mieć istotny wpływ na indywidualizacji przy wykonywaniu kary pozbawienia wolności. W tym zakresie Autorka koncentruje swoją uwagę na problemach które mogą powstawać w procesie przygotowania Służby Więziennej i innych osób, których obowiązki są związane z pracą z osobami skazanymi. Szczególną uwagę Autorka poświęca działalności wychowawcy więziennego jak i terapeuty, którzy realizują proces indywidualizacji w warunkach kary pozbawienia wolności.

Po tym szerokim wprowadzeniu do problematyki indywidualizacji penitencjarnej, Autorka przechodzi na grunt osoby, której ma dotyczyć ta indywidualizacja penitencjarna. W tym zakresie w dysertacji znajdujemy rozważania dotyczące zarówno modelu praw i obowiązków osób skazanych jak również metod kształtowania prawidłowych postaw osób pozbawionych wolności. Autorka wskazuje jakimi środkami możemy oddziaływać na skazanych w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności. Zwraca również uwagę, że istotną rolę w procesie indywidualizacji penitencjarnej odgrywa kontakt z rodziną i bliskimi osoby osadzonej w zakładzie karnym. Oczywiście skuteczność tego oddziaływania uzależniona jest od uwarunkowań osobowościowych, tych na których te działania są skierowane. W dysertacji zwrócono również uwagę, iż te oddziaływania nie mogą naruszać praw podmiotowych skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. To zastrzeżenie jest niezmiernie ważne by z procesu indywidualizacji penitencjarnej eliminować wszelkie działania, które za tzw. wszelką cenę miałyby osiągać skutek nawet z naruszeniem prawa.

Rację ma Autorka gdy pisze, że izolacja od otoczenia, rodziny czy wspólne przebywanie w celi z osobami, których nie znamy, a które także mierzą się z własnymi problemami związanymi z izolacją może prowadzić do nieprawidłowego

funkcjonowania psychicznego. Autorka ma zatem świadomość niebezpieczeństw podejmowania błędnych decyzji w procesie indywidualizacji penitencjarnej. Decyzje w tym zakresie muszą wynikać z dobrze przeprowadzonego rozeznania problemów w które uwikłana jest osoba, co do której mamy podjąć decyzję określonego działania. Nie możemy zapominać, że wynik takiego oddziaływania uzależniony jest nie tylko od osobowościowych uwarunkowań, ale również funkcjonowania skazanego w kulturze więziennej i odporności jego psychiki na elementy tej kultury.

Pobyt w zakładzie karnym to przede wszystkim degradacja i stygmatyzacja skazanego co w znaczny stopniu wpływa na skuteczność, a raczej jej braku w procesie kształtowania prawidłowych postaw społecznych. Te problemy nie umknęły uwadze Autorki. W pracy znajdujemy zatem wieloaspektowość zainteresowań badawczych i próbę ich rozwiązania, co jest niewątpliwą wartością dysertacji.

W badaniach opisanych w dysertacji Autorka uwzględniła również stan nadzwyczajny jaki miał miejsce, a spowodowany pandemią SARS CoV-2. Postępowanie wobec skazanych musiało również uwzględniać problemy i regulacje, które wynikały z tej niebezpiecznej sytuacji, a co do której nie mieliśmy wystarczającego doświadczenia jak tę kwestię rozwiązać.

Formułując postulaty co do prawidłowych metod postępowania ze skazanymi, Autorka ma świadomość, iż ograniczenie procesu resocjalizacji tylko na etapie pobytu skazanego w zakładzie karnym nie może przynieść pozytywnych efektów. Jest tu potrzebna współpraca wykorzystująca sferę działań postpenitencjarnych. W dysertacji zwrócono uwagę na problemy ogólne świadczenia pomocy postpenitencjarnej jak i na jej szczegółowe aspekty, w tym programy readaptacji społecznej skazanych. W tym zakresie Autorka rozważa elementy składające się na przygotowanie skazanego do zwolnienia z zakładu karnego, udzieleniu mu pomocy, ale również na udzieleniu pomocy rodzinom skazanego oraz instytucjonalnej pomocy, którą udzielają kuratorzy zawodowi czy organizacje pozarządowe.

Dużą wartość poznawczą mają rozważania zawarte w rozdziale VI dysertacji. Autorka prezentuje tu bowiem szczegółowe rozwiązania praktyczne, które mogą przynieść pożądane rezultaty w procesie reedukacji osób skazanych. W pracy zawarta jest ilustracja form pomocy postpenitencjarnej ze wskazaniem najbardziej popularnej w praktyce. Autorka docenia tego rodzaju działania pomocy postpenitencjarnej gdyż, jak podkreśla ma ona istotne znaczenie w celu zapewnienia możliwości funkcjonowania

skazanego po opuszczeniu zakładu karnego. Zdaniem Autorki należy dążyć do sytuacji umożliwienia skazanemu rozpoczęcia nowego życia poprzez wielopłaszczyznową pomoc postpenitencjarną.

Pracę kończy podsumowanie, wykaz piśmiennictwa, aktów prawnych oraz wykorzystanych stron internetowych. Wykorzystana literatura jest znaczna. Autorka nie numeruje wykazu literatury ale można stwierdzić, że jego liczba jest znaczna bowiem ten wykaz zawarty jest na 13 stronach maszynopisu.

Dysertacja oparta jest o podstawową literaturę przedmiotu, jej dobór jest prawidłowy co pozwoliło Autorce na sformułowanie prawidłowych i merytorycznych wniosków.

C. Formalna strona opracowania.

Dysertacja od strony wymagań formalnych jest czytelna, napisana poprawnym językiem.

W kategorii pewnego nieporozumienia muszę potraktować zaprezentowany przez Autorkę wykaz skrótów. Zawiera on tylko pięć pozycji i w tym jest jeszcze istotny błąd. W wyjaśnieniu skrótu k.k.w. i k.k. jest podane w obu przypadkach że jest to Kodeks karny, a wyraz „wykonawczy” znalazł się w niewłaściwym miejscu. To tylko drobny błąd techniczny, ale skoro Autorka zdecydowała się ten akt prawny umieścić w wykazie skrótów to niezrozumiałe dlaczego w całej pracy nie używa tego skrótu i w bardzo wielu przypisach podaje pełne brzmienie ustawy wraz z miejscem jej publikacji. Dotyczy to także Kodeksu karnego. Dla przykładu wskazać można przykładowo przypisy tylko z jednego rozdziału 2 o nr: 119, 136,138,140, 144, 145, 148, 150, 154, 159. Takich przykładów jest w całej pracy dużo. Myślę, że Autorka powinna rozważyć czy nie należy powiększyć liczby skrótów, chociażby o inne ustawy które powołuje w dysertacji.

To nie jest jedyna uwaga związana z wykazem skrótów. Autorka w pracy posługuje się skrótami, których jednak nie wyjaśnia. Przykładowo wskazać tu należy takie jak: na str. 25 Dz.Pr.P.P. na str. 32 –z późn. zm., na str. 34 - CZSW, na str. 41 op. cit. na str. 41 s. Na str. 43 AUWr, czy na str. 97 COSSW. Takich przykładów w pracy można znaleźć więcej.

D. Konkluzja

Przedstawiona mi do zrecenzowania praca Pani Anny Bali pt. Proces indywidualizacji penitencjarnej. Założenia aksjologiczne, normatywne i instytucjonalne zawiera treści, które pozytywnie oceniam w płaszczyźnie wymogów stawianych rozprawom doktorskim. Oczywiście w recenzowanej pracy znaleźć można fragmenty lepsze i gorsze. Do tych słabszych zaliczam wyjątkowo oszczędnie podnoszone aspekty aksjologiczne badanego problemu. Chociaż w tytule pracy Autorka sygnalizuje, że ten aspekt sprawy będzie przedmiotem jej analizy to w rzeczywistości nie zgłębiła tego problemów w wystarczający sposób. W zdecydowanej jednak większości w dysertacji przeważają te bardziej wartościowe fragmenty i to one skłaniają mnie do wyrażenia ogólnie pozytywnej oceny o całej rozprawie.

Postawione na wstępie hipotezy badawcze, zostały potwierdzone w procesie badawczym. Zgodzić się należy z tezą Autorki, iż indywidualizacja penitencjarna jest podstawowym narzędziem kształtowania zmiany postawy osoby pozbawionej wolności a na ostateczny wynik tej zmiany wpływ mają wskazane w dysertacji czynniki, takie jak możliwości kadrowe, liczebność populacji więziennej czy postawa skazanego., a prowadzone na odpowiednim poziomie badania osobopoznawcze mogą w zdecydowany sposób wpłynąć na wynik procesu resocjalizacji konkretnego skazanego.

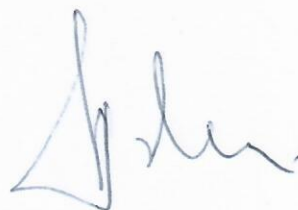
Formułowane wnioski są poprawne i wynikają ze wcześniej poczynionych ustaleń. Autorka ma świadomość, że podjęty przez nią temat badawczy należy do kontrowersyjnych, ale formułując niektóre tezy zmierza do zapoczątkowania dyskusji, której wynik może przyczynić się do znalezienia bardziej skutecznych rozwiązań w procesie resocjalizacji osób skazanych. Całość opracowania stanowi dobrze przemyślaną koncepcję zaprezentowania problemu badawczego jak i jego rozwiązania. Odesłania do literatury są prawidłowe, a zgromadzona literatura jest reprezentatywna i wystarczająca dla uzasadnienia formułowanych tez.

Reasumując wyżej wskazane uwagi uważam, że dysertacja Pani mgr Anny Bali stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu badawczego.

Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki /tj. Dz. U. z 2017r., poz. 1789 ze zm./ w związku z art. 179 ustawy z dnia

3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce /Dz. U. Z 2018r. poz. 1669 z późn. zm./.

Oceniając dysertację, mogę stwierdzić, że Kandydatka do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk prawnych wykazała się ogólną wiedzą jak i umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej i w związku z tym uważam, że przedstawiona mi do oceny dysertacja może stanowić podstawę do dalszego procedowania w zakresie przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized first letter and a series of connected loops, likely representing the name of the evaluator.